

of behavior and execution of internal duty and not a petty confrontation. It exists because of high ideals and aims of the thinker who professes them, who resists passive surrender to his of her fate and it is aimed at active protection of the main spiritual values.

Interpretation of this virtue for the last centuries was reinterpreted for many times according to historical collisions and now it took a new meaning. But it was always referred to spiritually and mentally strong people, who do not yield to their weaknesses, who do not lose confidence and who bear up against misfortune.

In our opinion, these imperatives are rigorism. They pierce through philosophical mission, showing the results of the right order, duty of philosophical will and display of wisdom as a complex form of a personal centuries-old experience and philosophical lifestyle of many thinkers.

Key words: imperative, philosopher, evil, courage, philosophical lifestyle.



УДК 1:316.4

С. Б. Жданенко, кандидат філософських наук, доцент

ЛЮДИНА В СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ МЕРЕЖ: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Зроблена спроба визначення основних світоглядних орієнтирів для філософської рефлексії сутності людини в умовах становлення й розвитку інформаційно-комунікаційних мереж. Виокремлені основні філософські проблеми, пов'язані з особистістю в умовах становлення мережевого суспільства, віртуальних комунікацій та найсуттєвіші аспекти впливу зовнішнього середовища на людину в мережевому суспільстві.

Ключові слова: інформація, інформаційні технології, інформаційне суспільство, мережеве суспільство, віртуальність, засоби масової комунікації.

Постановка проблеми. Традиційні дослідження інформаційного простору, інформаційного суспільства, навіть за найширшого розуміння цієї теми, обмежені, як правило, аналізом даних з теорії інформації, теорії культури та соціальних наук. Проте необхідність філософського аналізу цього феномену на підставі концептуальних уявлень про сутність людини як основного суб'єкта суспільства назріла як у зв'язку з поширенням цього поняття в науковому обігу, так і у зв'язку з динамічним розвитком інфор-

маційних технологій, що наприкінці ХХ ст. почали інтенсивно проникати в життя людини та значно змінили і характер її буття, і світоглядні установки. Людина завжди існувала в інформаційному просторі, що її оточував. Розширенню інформаційного простору сприяли поява друкарства і пошти, винахід телеграфу й телефону, відкриття радіо й телебачення. Значний і вирішальний внесок у глобалізацію інформаційного простору внесло масове застосування у всіх сферах діяльності людини сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які істотно змінюють не тільки спосіб виробництва товарів і послуг, але й організацію і форми проведення дозвілля, реалізації людиною своїх громадянських прав, методи і форми виховання та освіти. Вони впливають і на соціальну структуру суспільства, і безпосередньо на існування людини: її розвиток, життєдіяльність, культуру тощо.

Аналіз наукових джерел і публікацій свідчить, що незважаючи на досить велику кількість наукових доробок, які присвячені проблемі людини в умовах сучасного суспільства, сутнісний аспект цієї проблеми опрацьований ще недостатньо. Дослідники у цій царині зазвичай концентрують увагу на технологічних і психологічних аспектах проблеми взаємозв'язку особистості й інформаційного суспільства. Тому в цій статті зроблена спроба окреслити у найзагальнішому вигляді найбільш ґрунтовні питання сутності й особливостей життєдіяльності людини в умовах становлення й розвитку інформаційного суспільства, що і є **метою** статті¹.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство — це суспільство масових комунікацій. Засоби масової комунікації, постійно трансформуючись під впливом загальнокультурних змін принципів та критеріїв масового спілкування, виробництва нових стилів інформаційної взаємодії, локалізують чи збільшують свої соціальні та просторові параметри та конструюють інформаційний простір соціуму. Як справедливо стверджує Ю. Краснокутська, засоби масової комунікації володіють значною символічною владою, адже вони репрезентують циркулюючі у соціумі знання, норми, ідеали, символи, образи, ціннісні ієрархії, які незалежно від того, адекватно вони відображають реальність, чи є нееквівалентними їй, завжди відтворюють домінанти та атрибути суспільного устрою, соціального порядку та культури, надаючи легітимності ціннісним категоріям колективної та індивідуальної свідомості [1, с. 621].

Вплив інформаційної компоненти на соціум значно посилюється з появою інтерактивних медійних технологій, а особливо Інтернету, який дозволяє не

¹ Тема цієї статті безпосередньо пов'язана з філософськими дослідженнями в межах комплексної цільової програми НДР «Філософські та філософсько-правові проблеми духовного життя суспільства та формування правової культури особистості», яку здійснює кафедра філософії Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

тільки споживати інформацію, а й брати активну участь у процесах вироблення та циркуляції інформаційних потоків. Як наслідок, за справедливим зауваженням О. Дзьобаня, інформація набуває цінності не тільки завдяки загальнодоступності, пізнавальності, економічному або політичному потенціалу, а й тому, що відкриває нові можливості для персоналізації та самоідентифікації особистості [2]. Таким чином, новий інформаційний простір, генерований Інтернет-технологіями, виступає одночасно і засобом, і середовищем соціального розвитку та становлення особистості.

Основними, найбільш значущими соціальними проблемами, пов'язаними з особистістю, в умовах інформатизації є [3–5]:

- проблема мовної комунікації, що становить ядро інформатизації;
- проблема інформаційної безпеки особистості, під якою розуміється стан захищеності інформаційного середовища суспільства, що забезпечує її формування й розвиток на користь громадян, організацій і держави. Проблема забезпечення інформаційної безпеки особистості означає її право на отримання об'єктивної інформації і припускає, що одержана людиною з різних джерел інформація не перешкоджає вільному формуванню й розвитку особистості.

Як свідчать результати сучасних наукових розвідок у царині інформаційних процесів, впливами на особистість можуть виступати [6–8]:

- цілеспрямований інформаційний тиск з метою зміни світогляду, політичних поглядів і морально-психологічного стану людей;
- розповсюдження недостовірної, спотвореної, неповної інформації;
- використання неадекватного сприйняття людьми достовірної інформації. Інформаційні впливи є небезпечними або корисними не стільки самі по собі, скільки тим, що управляють могутніми речовинно-енергетичними процесами. Суть впливу інформації саме і полягає в її здатності контролювати речовинно-енергетичні процеси, параметри яких є набагато вищими за саму інформацію;
- комп'ютерна злочинність, віруси. Спроба творців вірусів, як правило, молодих людей реалізувати себе у вірусотворчості пов'язана низкою причин: бажанням самостверджуватися, «прогриміти», а також відсутністю усвідомлених життєвих цілей.

Перехід від індустріального до постіндустріального, а далі — до інформаційного суспільства вимагає якісного переосмислення людиною тих життєвих реалій, які були визначальними в масовому суспільстві. Новий тип суспільства — це своєрідний поворот від усіх наших звичок, початкових посилок. Сучасна людина спрямована до активності, а розвиток інформаційних технологій веде до створення відкритого суспільства. Комунікативні процеси обумовлюють прояв нових якостей людської особистості, що

розвиваються в епоху «третьої хвилі»: ініціативності, комунікабельності, різнобічного розвитку.

Ф. Фукуяма, констатує радикальну зміну світогляду людини, припускає, що людство йде до кінця історії й вершини прогресу [9]. Нам цікавий цей погляд із-за сциєнтистського тлумачення Ф. Фукуямою сенсу історії. Цей погляд вписується в планетарно-ноосферне бачення світу, що допомагає вирішувати проблеми взаємодії людини і природи.

Як відзначає А. Назаретян, «події складаються таким чином, що для забезпечення подальшої життєздатності розумний суб'єкт буде вимушений штучно трансформувати свою матеріальну основу, послідовно звільняючись від тих, що сковують і прирікають його на звироднілість біологічних залежностей» [10, с. 179].

Нарощування потужності техносфери, що розвивається за законами інформо- й енергоємності на елементарний акт технічного прогресу, загрожує самому життю на планеті в глобальному масштабі. Техногенний тиск на природне середовище примушує останнє дрейфувати у бік від природної рівноваги, усталеної протягом мільйонів років. Техносфера, безмірно споживаючи біосферні ресурси планети, відчужує людство від природи, частиною якої воно є. За словами С. Харламова, «розвиток сучасної цивілізації, часто не контрольований, прийшов у конфлікт з природою і суттю самої людини... Аналізуючи ці дані, можна прийти принаймні до двох висновків: 1) необхідні надзвичайно не тільки природо- й ресурсозберігаючі технології, але й такі технології, які дозволили б берегти і раціонально використовувати людський потенціал; 2) необхідний новий рівень міждисциплінарної взаємодії наук» [11, с. 80–81].

У численних наукових працях, присвячених інформаційній ері, здебільшого підкреслюється, що змінюється не тільки технологічна база й інформаційно-технологічні можливості людини, але й сама людина, її самосвідомість. Сучасна людина не уявляється немислимою без інформаційних технологій, які здійснюють величезний вплив на все її існування — як біологічне, так і соціальне. Предметом дискусій стає лише те, що несуть ці зміни і при всій суперечності точок зору практично всі вчені погоджуються в одному: особливу роль у сучасному світі й становленні нової людини відіграє інформація.

Відомий теоретик інформаційного суспільства Е. Тоффлер у своєму бестселері «Третя хвиля» розглядає «особистість майбутнього», котра глибоко вкорінена в динаміку соціокультурних перетворень. Він зазначає, що третя хвиля є продуктом драматичних змін рис, нав'язаних суспільством, — не нова людина, а новий соціальний характер [12]. А це означає, що відповідно до різноманітності, поліваріативності, багатоцентровості інформацій-

ної соціальної системи особистість теж являтиме собою розмаїтість рольових моделей і життєвих стилів. Зрештою, поява «конфігуративного» чи «модулятивного Я» — це необхідність в умовах інформаційного суспільства. «Модульна людина» — це людина, яка здатна змінювати типи діяльності, може потенційно вписуватись у будь-які сфери соціальної системи: організації, угруповання, співтовариства, а також легко їх залишати, змінювати власні переконання. «Третя хвиля змінює природу ідентичності... Перехід до гетерогеннішого, диференційованішого суспільства передбачає те, що індивід все менше зв'язаний контекстом свого народження і володіє великим вибором у самовизначенні. Прихід Третьої хвилі пов'язаний також із помітним прискоренням темпів соціальних та культурних змін, тому ідентифікації, які обираються, стають короткочаснішими, а люди приймають чи відмовляються від якихось компонентів своїх ідентичностей швидше, аніж будь-коли» [13, с. 281–282]. Тому «Третя хвиля найбільше винагороджує за пізнавальні здібності та освіту, а також людей, які здатні до швидкого пристосування, до змін... Вона винагороджуватиме людей допитливих, цікавих, які прагнуть з'ясувати, що відбувається, і впливати на те, що відбувається, людей, які здатні володіти собою в умовах хаосу та незрозумілості. Їй знадобляться люди, які... можуть не мати навичок у якійсь одній спеціальності, але володіють досвідом у деяких різних сферах і здатністю екстраполювати ідеї з однієї сфери в іншу. Вона буде винагороджувати індивідуальність та підприємливість» [13, с. 287].

У контексті нашої статті доцільно звернутися до моделі людини, що знаходить віддзеркалення в концепції М. Кастельса, який при аналізі нових форм суспільства опирається на поняття «комунікаційна система» і «мережеве суспільство». Філософське дослідження комунікацій включає проблему відношення глобальних мереж і людини. Аналіз даної проблеми дозволяє виділити відношення між мережею й людиною, визначаючи тим самим спосіб розгляду концепції М. Кастельса.

Для виявлення перспектив модифікацій природи людини, М. Кастельс провів фундаментальне дослідження, присвячене розгорнутому аналізу сучасних тенденцій, що призводять до формування основ суспільства, яке він назвав «мережевим». Нові інформаційні й комунікаційні технології, будучи необхідним інструментом такої багатоаспектної трансформації, не є її причиною. Генезис мережевого суспільства значною мірою обумовлений ходом історії. На цей процес вплинули три найважливіші процеси 70-х рр.: інформаційно-технологічна революція, культурні й соціальні рухи, криза соціально-економічних систем. У цьому процесі визначальну роль у житті людини відіграє інформація, проте необхідно розуміти, що інформація й обмін інформацією супроводжували розвиток цивілізації впродовж усієї

історії людства. Тому нова людина формується в такому суспільстві, яке, на думку дослідника, «вказує на атрибут специфічної форми соціальної організації, в якій завдяки новим технологічним умовам, що виникають у даний історичний період, генерування, обробка й передача інформації стали фундаментальними джерелами продуктивності і влади» [14, с. 42].

Передвісником поняття мережевого суспільства може виступати вислів А. Ракітова: «Будь-який індивід, група осіб, підприємство або організація в будь-якій точці країни і у будь-який час можуть одержати за відповідну платню або безкоштовно на основі автоматизованого доступу й систем зв'язку будь-які інформації і знання, необхідні для їх життєдіяльності і вирішення особистих і соціально значущих завдань» [15, с. 32]. Тому мережеве суспільство — це не просто суспільство, де є інформація й людина, а й суспільство, де соціальні і технологічні форми соціальної організації пронизують усі сфери життєдіяльності людини — від економіки до повсякденного життя.

У наукових доробках М. Кастельса представлений синтез емпіричних досліджень і аналітичної роботи, проведених автором у цілій низці країн. Вчений як відправну точку своїх роздумів використовує комунікації як основні ознаки нового світопорядку, що формується. Виходячи з цього, основне положення концепції М. Кастельса полягає в тому, що інформаційна епоха позначає появу нової людини, яка виникає завдяки розгортанню мереж і пріоритетному значенню інформаційних потоків. Дослідник вважає, що «визначальні дії у всіх сферах людської практики роблять на основі інформаційних технологій, що такі дії організовані (у глобальному масштабі) в інформаційні мережі й зосереджені на обробці інформації (символів)». М. Кастельс представляє державу інформаційної епохи як новий тип мережевої держави, заснованої на мережі національного, регіонального, місцевого й локального рівнів. Він підкреслює, що таке використання інформації і знань веде до виникнення нової людської трансформації, причому значення цього переходу для історії людства настільки велике, що він не може навіть бути зіставлений з переходами ані від аграрного до індустріального, ані від індустріального до сервісного господарства. Така інформаційна революція, за словами А. Ракітова, «здійснює зростаючий вплив на перебіг історичних подій, поступово змінюючи систему цінностей, світогляд і уявлення людей про саму людину, сенс її буття й призначення. Тому філософська рефлексія над комп'ютерною революцією переростає у завдання осмислення соціально-історичної долі людства» [15, с. 14].

Сучасні технології, включаючись у середовище суспільних відносин, стають важливим чинником соціальних трансформацій. Крім того, зафіксовані зміни у сфері духовної культури, викликані не свідомими діями її твор-

ця — людини, а безособовою логікою технічного розвитку, процесами самоорганізації техногенного середовища. Наприклад, інформаційні технології за допомогою структуризації інформації й забезпечення її доступності, здійснюючи глибокі трансформації індивідуальної й масової свідомості, уніфікують соціальні практики, забезпечують включення людей у глобальний інформаційний обмін і стають інструментом психологічного тиску, насильницьки втручаючись в емоційно-вольову сферу людини. В сучасному інформаційному суспільстві бурхливо поширюються сублімовані форми агресивності. У теперішній час агресія й насильство набули нового вигляду, соціальна агресія стала неминучим та закономірним результатом надмірно тривалого перехідного періоду, що супроводжується розірванням економічних зв'язків, надзвичайно глибоким соціально-економічним розшаруванням населення, регіональними конфліктами, різким падінням рівня життя, кризою моральності [16]. Стало очевидним, як підкреслює О. Жидкова, що створення загальнопланетарного поля інформації, окрім прискорення взаємообміну культур і їх творчих змін, призводить до розхитування традиційних цінностей [17].

Наскільки ширшою є сфера застосування технічного аспекту, настільки менше аспектів людської діяльності залишаються незалежними від неї. Постійне зростання матеріальних і культурних потреб — причина розвитку промисловості і головний стимул технологічних удосконалень. Але технологічні інновації, крім досягнення своєї прямої мети — підвищення ефективності матеріального виробництва — одночасно розхитують і традиційні основи суспільного життя, і базу традиційної культури. Ці технологічні зміни істотно перетворюють не тільки місце існування людини, але і впливають на саму людину, на організацію всіх видів її діяльності, на взаємини між спільнотами людей на ринку сировини, товарів і послуг, на систему освіти і, нарешті, на норми й закони, що фіксуються і розвиваються законодавчою, судовою і виконавчою владою.

Усе сказане вище свідчить про те, що сьогодні різко актуалізується необхідність філософського обговорення самої проблеми взаємодії людини з інформаційним середовищем. На перший план виходить проблема успішної адаптації людини в сучасному інформаційному середовищі. Проблема адаптації людини невіддільна від питання про саму її суть, актуальну для філософів у всі часи. Вітчизняні й зарубіжні дослідники неодноразово звертаються до цієї проблематики. Інформаційне середовище, стаючи все більш важливою і невід'ємною частиною навколишнього середовища, пред'являє до людини зростаючі адаптивні вимоги. Людство було вимушене адаптуватися до природного й штучно створеного інформаційного середовища про-

тягом усього свого розвитку, проте життя сучасної людини визначається новими реаліями, новими екологічними й соціальними обставинами.

Наведене вище дає достатньо повне уявлення про суть мережевого суспільства. Важливо, що технічні досягнення у сфері комунікацій визначають першу відмінність нової «мережевої» людини — середовище взаємодії. Людина живе в такому комунікаційному просторі, відмінними рисами якого є відсутність меж, а взаємини відрізняються цілою низкою нових рис і характеристик, які виникають на основі горизонтальних зв'язків. Мережева структура проникає у всі сфери життя людини й суспільства: економіку, політику і культуру і тим самим перетворює людину.

Як відзначає М. Кастельс, «незважаючи на всі спроби врегулювати, приватизувати й комерціалізувати Інтернет і системи, які входять до нього, мережі комп'ютерних комунікацій, як в Інтернеті, так і за його межами, характеризуються щонайширшим розповсюдженням, багатобічною децентралізацією й гнучкістю» [14, с. 339]. М. Кастельс вважає Інтернет технологічним базисом формування нової людини. На його думку, сучасний Інтернет-мислитель уподібнюється енергетичній системі й електродвигуну, тому що «він здатний поставляти “інформаційну енергію” для будь-яких сфер людської діяльності» [18, с. 8].

Наступною важливою межею в «мережевій» людині М. Кастельса є трансформація простору і часу, яка стала також результатом інформаційної модернізації й розвитку комунікацій. Подолання відстані за допомогою комунікацій і швидких транспортних систем дозволяє людині проводити час спільно без просторового зближення, що робить можливим її включення в гнучкі міжтериторіальні структури, які еволюціонують у функціональні мережі взаємодії й нові форми зайнятості.

Подолання інформацією величезного простору за короткий проміжок часу призводить до перегляду розуміння часу, який знищений швидкістю зв'язку між комп'ютерами. Цьому підпорядковано прагнення уникнути марних витрат часу, які призводять до втрати можливостей людини хоча б на секунду, що стосується організації праці. У концепції М. Кастельса «позачасовий час» інформаційної епохи приходить на зміну біологічному часу більшої частини людської історії і хронологічному часу індустріальної ери. «Влада над часом, контроль над ритмічністю колонізували території й перетворили простір у процесі широкомасштабної індустріалізації» [14, с. 402]. Він вводить поняття «простір потоків», що поступово встановлюють панування над простором місць. У цих потоках представлена більшість стратегічно важливих видів діяльності, а людина облаштовує життя, накопичує досвід і набуває відчуття ідентичності. Сама ідентичність формується не на природних підставах, а на інформаційних (оскільки інформація, а не при-

родні процеси, стає основним сенсом життя людей), тобто є створеною самою людиною на основі проектів і програм.

Час, згідно з М. Кастельсом, має різну цінність і різний темп у цих двох різних просторах. Новий професійний клас великих міст прагне якомога більше зробити за 24 години, тим самим заперечуючи часові обмеження. Тут існує лише сьогоднішнє, причому не тільки в роботі, але і в житті. Для значної кількості людей, вкорінених у просторі місць, час має інше значення і набагато повільніший темп. Людина використовує час як основний ресурс для вирішення багатьох проблем. Парадокс полягає в тому, що ті, чий час має високу цінність, прагнуть знищити його несамовитими спробами витіснення з нього останньої краплі грошової вартості. Ті ж, чий час не має цінності з точки зору системи, використовують його як єдиний ресурс як для виживання, так і для життя, що означає великий ступінь особистого контролю над своїм часом. Простір потоків перевизначає поняття відстані і встановлює різні часові режими для мешканців двох форм простору.

Також, на думку М. Кастельса, нова людина, з одного боку, позбавляється свого конкретного простору, тобто занурюється в безособовий «простір потоків» і виводиться в «передчасний час» миттєвих інформаційних повідомлень. З другого боку, комунікації наділяють незадоволені пануванням такого негативного «передчасного часу» групи такою могутньою зброєю, як Інтернет, через що ці групи отримують можливість мимовільної самоорганізації й миттєвої концентрації своїх зусиль.

Наступною характеристикою нової «мережевої» людини є можлива втрата ідентичності і можливість анонімного доступу до наявної інформації. Весь цей світ зв'язаний телекомунікаціями, комп'ютерами і загальними джерелами інформації. Нові технології і мережева логіка зв'язують воєдино все цінне, виключаючи з цих зв'язків все і всіх, що не володіють цінністю ані як виробник, ані як споживач, незважаючи на їх пристрасне бажання бути включеними в ці мережі. М. Кастельс стверджує, що «приналежність до тієї чи іншої мережі або відсутність такої разом з динамікою одних мереж стосовно інших виступають як найважливіші джерела влади і змін у нашому суспільстві» [14, с. 415]. Проте сучасні суспільства здебільшого структуруються навколо протистояння мережевих систем і осіб, причому саме поява організаційних мереж, розповсюдження культури віртуальної реальності і розвиток технології викликає до життя наростання самотності, що допомагає людині протистояти агресивному зовнішньому світу.

Багато проблем господарського, економічного, політичного і культурного плану, зрештою, виявляються питаннями про ідентичність. Тому антропологічна проблематика тісно пов'язана з концептуальним полем самот-

ності. «Теорія мережевого суспільства — це не просто аналіз глобальної інформаційної економіки. Ядро цієї теорії складає напруженість, що виникає між становленням мережевого суспільства й культурною ідентичністю» [19, с. 142].

Розкриття проблеми ідентичності стосується безлічі взаємозв'язаних питань і понять. Серед них можна виділити соціологічні, філософські, біологічні, культурологічні поняття. Крім того, сама наявна сфера дослідження ідентичності в рамках сучасного інформаційного суспільства припускає аналіз інформації, управління, системи. П. Хіманен і М. Кастельс розкривають цю проблему на прикладі Фінляндії: «відсутність суті, що чинить значний опір становленню інформаційного суспільства, є одним із чинників, які роблять Фінляндію цікавою в глобальному контексті» [19, с. 142]. Пов'язано це з тим, «що всі ці особливості є результатом відносин, які відрізняються від глобальної тенденції, між інформаційним суспільством і національною ідентичністю. Фінська модель інформаційного суспільства побудована на фінській ідентичності» [19, с. 143].

Отже, можна стверджувати, що мережеві і глибоко вкорінені процеси людської зміни, що використовують інформаційні і комунікаційні інструменти і створюють нову людину, є новим алгоритмом соціальної трансформації. У зв'язку з цим, як справедливо зазначає С. Харламов, у сучасному суспільстві все більшої значущості набуває особистісне, продуктивне, творче, особливе [11, с. 64]. Суб'єктивне, національне, соціальне виходять на перший план. Поняття ідентичності, яке охоплює і суб'єктивний час, і особисту діяльність, і національні особливості є однією з найважливіших характеристик «мережевої» людини.

Розмежовуючи поняття «віртуальний» і «реальний», М. Кастельс спирається на ідею початкової віртуальності нашого культурного досвіду, який посилюється засобами комунікацій і стає фундаментальною межею культури нової «мережевої» людини. Оскільки роль мереж полягає не в їх змісті, а в самому факті доступу до них, якщо людина не знаходиться в мережі, то вона не зможе повноцінно брати участі в житті мережевого суспільства. Сама ж культура, визначена як «культура реальної віртуальності» [14, с. 316], виявилася значною мірою захопленою електронним гіпертекстом, який комбінує, артикулює й виражає сенси у вигляді аудіовізуальної мозаїки, здатної до розширення або стиснення, узагальнення або специфікації залежно від аудиторії.

Висновки. Таким чином, вкоріненість сучасної людини в інформаційно-мережеві детермінанти суспільного розвитку, без сумніву, стає актуальною та злободенною проблемою. Сучасний етап у розвитку суспільства є таким, що людині все швидше і швидше доводиться переходити від звичного спо-

субу життя до якісно нового. Головні зміни повинні відбутися у свідомості людей насамперед стосовно розуміння того, що основою сучасного суспільства є розвинена особа, у якої існує можливість вибирати. Людина повинна зрозуміти, що сучасні знання технології — це основний потенціал майбутніх інновацій. Розвиненість сучасного суспільства, технічна оснащеність інститутів гуманітарної сфери дає можливість розвиватися висококваліфікованій універсальній особистості. Одним із завдань сучасного суспільства, якщо воно дійсно піклується про своє майбутнє, повинне стати формування вміння пошуку й відбору інформації, яка в поєднанні з новітніми технологіями її обробки виступає стратегічним ресурсом соціального прогресу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Краснокутська Ю. С. Інтернет як агент політичної соціалізації: сучасні тенденції / Ю. С. Краснокутська // Гілея : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 66 (№ 11). – С. 621–624.
2. Дзьобань О. П. Філософія інформаційного права: світоглядні й загальнотеоретичні засади : монографія. – Харків : Майдан, 2013. – 360 с.
3. Уханов Є. В. Мережеві комунікації та соціальне самовизначення індивіда : автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / Є. В. Уханов. – Х., 2010. – 16 с.
4. Стрихарь А. В. Информационное общество: проблема развития личности и современное образование [Электронный ресурс] / А. В. Стрихарь. – Режим доступа: <http://pws-conf.ru/nauchnaya/lss-2006/369-problemy-obrazovaniya-v-sovremennom-obschestve/>.
5. Дзьобань О. П. Homo informaticus: до проблеми осмислення сутності / О. П. Дзьобань // Вісн. Нац. ун-ту «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2014. – № 1 (20). – С. 13–21.
6. Анпилогова Л. В. Особенности информационной природы человека в современном социуме [Электронный ресурс] / Л. В. Анпилогова // Современные проблемы массовой коммуникации. – Режим доступа: http://conference.osu.ru/assets/files/conf_info/conf8/s23.pdf.
7. Жидкова О. О. Проблемы взаимодействия человека и информационной среды [Электронный ресурс] / О. О. Жидкова. – Режим доступа sps.kture.kharkov.ua/articles/Статья6.doc.
8. Куцепал С. В. Комунікація та діалог у контексті освітніх викликів сучасності / С. В. Куцепал // Гілея : зб. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2012. – Вип. 66 (№ 11). – С. 531–534.
9. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Фрэнсис Фукуяма [пер. с англ. М. Б. Левина]. – М. : Изд-во АСТ : Полиграфиздат, 2010. – 588 с.

10. Назаретян А. П. Беспределен ли человек? (Еще раз о гуманизме и его паллиативах) / А. П. Назаретян // Общ. науки и современность. – 1992. – № 5. – С. 176–183.
11. Харламов С. Ю. Философско-антропологические модели человека в концепциях информационного общества : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.13 / С. Ю. Харламов. – Белгород, 2009. – 166 с.
12. Тоффлер Э. Третья волна / Элвин Тоффлер [пер. с англ. К. Ю. Бурмистрова и др.]. – М. : АСТ. – 795 с.
13. Тоффлер О. Раса, власть и культура / О. Тоффлер : пер. Н. Л. Поляковой // Новая технократическая волна на Западе : сб. ст.: переводы / сост. и вступ. ст. П. С. Гуревича. – М. : Прогресс, 1986. – С. 276–288.
14. Кастельс М. Информационная эпоха: Экономика, общество и культура / М. Кастельс [пер. с англ., под науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : Гос. ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. – 606 с.
15. Ракитов А. И. Философия компьютерной революции / А. И. Ракитов. – М. : Политиздат, 1991. – 286 с.
16. Пилипчук В. Г. Проблема агресії і насильства: світоглядно-інформаційний вимір [Електронний ресурс] / В. Г. Пилипчук, О. П. Дзьобань // Освіта регіону. – 2012. – № 2. – Режим доступу: <http://www.social-science.com.ua>.
17. Жидкова О. О. Проблемы взаимодействия человека и информационной среды [Електронний ресурс] / О. О. Жидкова. – Режим доступу: sps.kture.kharkov.ua/articles/Статья6.doc.
18. Кастельс М. Галактика Интернет: размышления об Интернете, бизнесе и обществе / М. Кастельс [пер. с англ. А. Матвеева, под ред. В. Харитоновна]. – Екатеринбург : У-Фактория, 2004. – 327 с.
19. Химанен П. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель / П. Химанен, М. Кастельс [пер. с англ. А. Калинин, Ю. Подорога, посл. Б. Кагарлицкий]. – М. : Логос, 2002. – 224 с.

ЧЕЛОВЕК В СРЕДЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ СЕТЕЙ: ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

Жданенко С. Б.

Сделана попытка определения основных мировоззренческих ориентиров для философской рефлексии сущности человека в условиях становления и развития информационно-коммуникационных сетей. Выделены основные философские проблемы, связанные с личностью в условиях становления сетевого общества, виртуальных коммуникаций и существенные аспекты воздействия внешней среды на человека в сетевом обществе.

Ключевые слова: информация, информационные технологии, информационное общество, сетевое общество, виртуальность, средства массовой коммуникации.

MAN IN ENVIRONMENT OF MODERN INFORMATIVE NETWORKS: PHILOSOPHICAL ASPECT

Jdanenko S. B.

It is shown that modern society is society of mass communications. Facilities of mass communication, constantly transformed under act of cultural changes, production of new styles of informative co-operation, localize or increase the social and spatial parameters and construct informative space of society. Basic social problems are distinguished, related to personality, in the conditions of informatization: problem of language communication and problem of informative safety of personality. It will be that the last problem means a human right on the receipt of objective information and assumes that got a man from different sources information does not prevent to the free forming and development of her personality.

Basic informative influences are distinguished on personality: purposeful informative pressure with the aim of change of world view, political looks and morally-psychological state of people; distribution of the unreliable, incomplete information distorted; use of inadequate perception by the people of reliable information. Informative influences are dangerous or useful not so much in itself, but those that manage mighty power for a substance processes.

It is shown that a modern man is directed to activity, and development of information technologies conduces to creation of open society. Communicative processes stipulate the display of new internals of human personality, that develop in the epoch of the «third wave», initiativeness, communicability, scalene development.

It is underlined that not only a technological base and informatively-technological possibilities of man but also man, his consciousness change. A modern man becomes unthinkable without information technologies that carry out enormous influence on all her existence — both biological and social. Becomes the article of discussions only that carry these changes and at all contradiction of points of view practically all scientists consent in one: the special role the modern world and becoming of new man are played by information.

Grounded, that modern technologies, joining in the environment of public relations, become the important factor of social transformations. In addition, fixed changes in the field of a spiritual culture, caused by the irresponsible actions of her creator; — man, and by impersonal logic of technical development, processes of self-organization of technogenic environment. For example, information technologies, by means of structurization of information and providing of her availability, carrying out deep transformations of individual and mass consciousness, unify social practices, provide plugging of people in a global informative exchange and become the instrument of psychological pressure, violently interfering in the emotionally-volitional sphere of man. It is shown that in modern informative society the sublimated forms of aggressiveness spread stormily. Today aggress-

sion and violence purchased a new kind, social aggression became an inevitable and appropriate result superfluously the protracted transitional period, that is accompanied by disintegration of economic connections, extraordinarily deep socio-economic stratification of population, regional conflicts, sharp falling of standard of living, technological changes substantially convert not only the place of existence of man the crisis of morality but also influence on a man, on organization of all types of her activity, on mutual relations between the associations of people at the market of raw material, commodity and service, on system education and, finally, on norm and law, that fixed and develop, judicial and executive legislature.

It will be that technical achievements in the field of communications determine the difference of new «network» man — environment of co-operation. A man lives in such of communication space the distinguishing features of that is absence of limits, and mutual relations differ in a number of new lines and descriptions that arise up on the basis of not horizontal connections. A network structure gets to all spheres of life of man and society: economy, politics and culture, and converts a man the same.

It is suggested to consider the possible loss of identity and possibility of anonymous access description of new «network» man to present information. It becomes firmly established that decentralizing, network and deeply engrained processes of human change, that use informative and of communication instruments and create a new man, are the new algorithm of social transformation. In this connection, personality acquires in modern society of all greater meaningfulness, productive, creative, special. Subjective, national, social, go out on the first plan. Concept of identity, that embraces and subjective time, and personal activity, and national features are one of major descriptions of «network» man.

Drawn conclusion, that grounding of modern man in informatively-network determinants of community development, no doubt, becomes an actual and topical problem. The modern stage in development of society is such, that to the man all quicker and quicker it will be passing from an usual method life to qualitatively new. Main changes must take place in consciousness of people, first of all, in relation to understanding of that basis of modern society is the developed person that has possibility to choose. A man must understand that modern knowledge of technology are basic potential of future innovations. Grounded, that Development of modern society, the technical equipped of institutes of humanitarian sphere gives an opportunity to develop to highly skilled universal personality. It will be that one of tasks of modern society, if it really cares of the future, forming of ability of search and selection of information that in unity with the newest technologies of her treatment comes forward as a strategic resource of social progress must become.

Key words: information, information technologies, informative society, network society, virtualness, facilities of mass communication.

